

Lagutskottets betänkande

1984/85:31

om aktiebolagsrättsliga frågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet tre motioner vari tas upp frågor om en särskild bolagsform för mindre företag (fp), dispens från låneförbudet i aktiebolagslagen (m) samt undantag från förbudet för bolag att förvärva egna aktier (m). Utskottet avstyrker bifall till motionerna. Mot ställningstagandet beträffande låneförbudet och förbudet att förvärva egna aktier reserverar sig ledamöterna från moderata samlingspartiet.

Motionsyrkanden

Motion 1984/85:563 av Ulf Adelson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lagstiftningsåtgärder i syfte att underlätta utlösen av medarvingar i enlighet med vad som i motionen anförts.

De i motionen påkallade lagstiftningsåtgärderna avser ökade möjligheter till dispens från låneförbudet i aktiebolagslagen samt en möjlighet för bolag att förvärva egna aktier.

Motion 1984/85:2285 av Göte Jonsson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag som ger möjlighet för företag att förvärva egna aktier.

Motion 1984/85:2808 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till särskild bolagsform för de mindre och medelstora företagen.

Inledning

Associationsrätten har sedan början av 1970-talet varit föremål för ett fortlöpande reformarbete. Det första steget togs år 1973, då betydelsefulla ändringar vidtogs i 1944 års aktiebolagslag (prop. 1973:93, LU 1973:19). Bl. a. höjdes den undre gränsen för aktiekapitalet från 5 000 till 50 000 kr. och infördes ett förbud för aktieägare, styrelseledamöter m. fl. att låna pengar av bolaget. Vidare ändrades reglerna om nyemission.

År 1975 (prop. 1975:103, LU 1975/76:4) ersattes 1944 års aktiebolagslag av en ny aktiebolagslag (1975:1385). 1975 års lagstiftning innebar i huvudsak en genomgripande teknisk översyn av aktiebolagsrätten. Den nya aktiebolagslagen (ABL) trädde i kraft den 1 januari 1977.

Turen kom här efter till lagstiftningen om handelsbolag och enkla bolag. År 1974 tillkallades särskilda sakkunniga, vilka antog namnet 1974 års bolagskommitté, för att göra en översyn av bl. a. denna lagstiftning. Kommittén hade vidare i uppgift att utreda frågan om en särskild bolagsform för mindre bolag. Genom tilläggsdirektiv utvidgades kommitténs uppdrag till att avse också vissa koncernrättsliga spörsmål. Bolagskommittén redovisade sitt arbete i tre betänkanden (SOU 1978:66) Andelsbolagslag, (SOU 1978:67) Nya bolagsregler m. m. samt (SOU 1979:46) Koncernbegreppet m. m.

Förslaget till en ny bolagsform, s. k. andelsbolag, för mindre företag mötte vid remissbehandlingen viss kritik. På grund härav kom förslaget inte att läggas till grund för någon proposition.

På grundval av bolagskommitténs två övriga betänkanden samt av bl. a. två promemorior från brottsförebyggande rådet (BRÅ)–(BRÅ PM 1978:2) Revisors verksamhet och (BRÅ PM 1979:5) Aktiebolagslagen – förstärkt skydd för det bundna kapitalet – framlades i proposition 1979/80:143 förslag till dels lag om handelsbolag och enkla bolag, som skulle ersätta gällande lag på området, dels lag om årsredovisning m. m. i vissa företag, dels vissa ändringar i ABL. Förslagen i propositionen antogs av riksdagen under hösten 1980 (LU 1980/81:4). Den nya lagstiftningen trädde i kraft den 1 juli 1981.

Ytterligare ändringar i ABL genomfördes åren 1981–1984. Bl. a. mjukades reglerna om låneförbudet upp, avskaffades möjligheterna till s. k. fattiglikvidation, skärptes bestämmelserna om tvångslikvidation vid förlust av aktiekapitalet, ändrades reglerna om inlösen av minoritetsaktier samt gjordes vissa undantag för nordiska medborgare från kravet på svenskt medborgarskap för styrelseledamöter m. fl.

Låneförbudet

Gällande ordning

I 12 kap. 7 § ABL finns bestämmelser om att aktiebolag inte får låna ut pengar till vissa personer med nära anknytning till bolaget. Reglerna om låneförbudet infördes som tidigare berörts år 1973 (prop. 1973:93, LU 1973:19) och syftar främst till att motverka att ett aktiebolags bundna kapital urholkas och till att förhindra skatteflyktsåtgärder. Enligt 12 kap. 7 § första stycket gäller förbudet mot penninglån i första hand aktieägare, styrelseledamot och den verkställande direktören i bolaget eller i annat bolag inom samma koncern samt vissa fysiska och juridiska personer som är närstående till dem. Vissa undantag finns dock från låneförbudet (7 § andra stycket).

Vid sidan av det nu beskrivna låneförbudet finns i 7 § tredje stycket ett särskilt förbud mot penninglån som lämnas i syfte att låntagaren eller honom närstående fysisk eller juridisk person skall förvärva aktier i det långivande bolaget eller i annat bolag inom samma koncern. Några undantag från

låneförbudet, motsvarande de som gäller i fråga om låneförbudet i 7 § första stycket, finns inte.

År 1982 genomfördes vissa ändringar av reglerna om låneförbud i 12 kap. 7 § ABL. Ändringarna, som trädde i kraft den 1 juli 1982, innebar dels att ett aktiebolag under vissa förutsättningar numera får lämna penninglån till anställda i syfte att de skall förvärva aktier i det långivande bolaget. Vidare undantas innehav eller förvärv av andel i en aktiefond eller i en aktiesparfond, som inte är företagsanknuten, helt från låneförbudsreglernas tillämpningsområde.

Enligt 12 kap. 8 § kan länsstyrelsen på ansökan medge undantag från bestämmelserna om låneförbud, om det vid förvärv av aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern är påkallat av särskilda omständigheter eller om det i annat fall föreligger synnerliga skäl. När det gäller aktiebolag som står under bankinspektionens tillsyn skall dispens i stället meddelas av bankinspektionen. Dispensreglerna fick sin nuvarande utformning år 1977 (prop. 1977/78:41. LU 1977/78:8).

Motionsmotivering

Motiveringen till yrkandet i motion 563 återfinns i motion 559. I ett avsnitt i sistnämnda motion behandlas olika förslag i syfte att underlätta generationsskiften i mindre företag. Motionärerna anför att med nuvarande lagstiftning är det svårt för en arvinge att lösa ut sina medarvingar ur ett företag. Som exempel på hinder mot utlösen åberopas bl. a. låneförbudsreglerna i aktiebolagslagen. Eftersom en arvinge inte kan låna pengar i det egna bolaget tvingas han, för att kunna genom aktieförvärv lösa ut delägarna, att ta lån i kreditinstitut, något som ställer höga krav på säkerhet. Motionärerna hänvisar till att den s. k. Nordenfalkska utredningen föreslagit en uppmjukning av låneförbudet. Förslaget innebär att dispens skall medges för förvärv av det egna bolagets aktier i samband med utlösen av arvinge i anslutning till generationsskifte, om inte särskilda skäl talar emot. En sådan åtgärd skulle enligt motionärerna medföra att det fria kapitalet i företaget skulle kunna nyttjas för att underlätta generationsväxlingen. Förfarandet måste naturligtvis ske på ett sätt som tar vederbörlig hänsyn bl. a. till borgenärer och anställda, framhåller motionärerna.

Frågans tidigare behandling

Vid 1982/83 års riksmöte behandlade utskottet en motion med samma syfte som den nu aktuella. I sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1982/83:36 framhöll utskottet att reglerna om dispens från låneförbudet främst syftar till att lösa de problem som kan uppstå vid generationsskifte i ett familjeföretag. Som exempel på situationer då dispens borde kunna ges nämndes under förarbetena det fallet att de som ärver aktier i ett familjebolag måste ta lån

från bolaget för att kunna betala arvsskatt. Ett annat exempel som nämndes var att en delägare i ett familjebolag skall lösas ut av övriga delägare. I propositionen uteslöts inte heller möjligheten av att det inom ramen för den kontroll som länsstyrelsen kan utöva kan finnas anledning att låta en person finansiera ett köp av ett aktiebolag genom lån från bolaget.

Enligt utskottets mening skulle ett tillgodoseende av det då aktuella önskemålet innebära att man gör avkall på den grundläggande principen bakom låneförbudet, nämligen att bolagets eget kapital måste skyddas mot urholkning genom lån till intressenter i bolaget. Även i fortsättningen måste problemen med generationsväxlingar i familjebolag lösas inom ramen för ett dispensförfarande. I anslutning härtill pekade utskottet på att – såvitt framgick av en av handelsdepartementet utgiven sammanställning av rege- ringsärenden om dispens från låneförbudet (Ds H 1982:3) – då sakliga skäl talat för att lån bör tillåtas dispens regelmässigt synes ha getts i de fall som åsyftades av motionärerna. På grund av det anförda avstyrkte utskottet bifall till motionen.

Frågan behandlades ånyo vid 1983/84 års riksmöte med anledning av en motion. I sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1983/84:29 erinrade utskottet om vad utskottet anförde i 1982/83 års betänkande i samma fråga. Vidare hänvisade utskottet till att utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation (den s. k. Nordenfalkska utredningen) i sitt slutbetänkande föreslagit bl. a. en ändring av dispensregeln i 12 kap. 8 § ABL och att betänkandet efter remissbehandling övervägdes inom finansdepartementet. På grund av det anförda avstyrkte utskottet bifall till motionen.

Utredningsarbete

Utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation (den s. k. Nordenfalkska utredningen), som tillkallats år 1980, avlämnade år 1983 sitt slutbetänkande (SOU 1983:59) Kreativ finansiering, i vilket läggs fram olika förslag till åtgärder för att de små och medelstora företagens finansiering skall förbättras. I betänkandet behandlas bl. a. problemen vid generationsskiften i företagen. I syfte att underlätta generationsskiften föreslår utredningen att lån från bolaget skall kunna lämnas lättare om lånet är avsett för utlösen av en meddelägare i företaget. Lagtekniskt innebär förslaget att 12 kap. 8 § ABL ändras så att när det gäller förvärv av aktier i bolaget dispens från låneförbudet skall medges om inte särskilda skäl talar emot det.

Förvärv av egna aktier

Gällande rätt

Enligt 7 kap. 1 § ABL får aktiebolag inte förvärva eller såsom pant mottaga egna aktier. Dotterbolag får ej heller förvärva eller såsom pant mottaga egen aktie i moderbolaget. Dessa bestämmelser är indispositiva, dvs. avtal får ej träffas i strid mot bestämmelserna.

Ett principiellt förbud för bolag att förvärva egna aktier fanns även i äldre aktiebolagsrättslig lagstiftning. I motsats till vad som gällde enligt äldre rätt omfattar förbudet i 1975 års aktiebolagslag emellertid också förvärv utan vederlag, dvs. förvärv genom gåva.

Från förbudet medger lagen vissa undantag. Aktiebolag får sålunda enligt 7 kap. 1 § andra stycket ABL förvärva egna aktier i samband med övertagande av affärsrörelse. Vidare har ett bolag möjlighet att på auktion ropa in aktier som har blivit utmätta för bolagets fordran. Aktier som förvärvats med stöd av dessa undantagsregler skall emellertid avyttras så snart det kan ske utan förlust. Har bolaget erhållit aktierna i samband med övertagande av affärsrörelse måste aktierna vara avyttrade inom två år om bolaget inte erhållit dispens.

Förbudet mot förvärv av egna aktier utgör i första hand ett skydd för bolagets borgenärer. Om bolaget tillåts köpa egna aktier kan det ha samma verkan som en återbetalning till aktieägarna i samband med nedsättning av aktiekapitalet. Vidare kan grundsatsen att aktieägarna har rätt till lika förmåner i bolaget, om ej annat föreskrivs i bolagsordningen, komma i fara om köpeskillingen blir högre än aktiernas verkliga värde. Slutligen brukar anföras till stöd för att begränsa eget förvärv att bolaget, om dess aktier är spridda bland allmänheten, genom köp av egna aktier kan påverka kursställningen på aktierna och därmed kan göra spekulationsaffärer (se SOU 1971:15, s. 201 och prop. 1975:103, s. 215 f. och 365 f.).

Motionsmotiveringar

Motion 563

Även beträffande denna fråga återfinns motiveringen i motion 559. Motionärerna anser att en ytterligare metod att underlätta utlösen av medarvingar skulle vara att utvidga undantagsbestämmelserna från förbudet att förvärva egna aktier. Enligt motionärerna kan förbudet till stor del kringgås genom att nya bolag bildas, men ett sådant förfarande är kostsamt och komplicerat. Motionärerna anser därför att det bör närmare utredas om man inte i vårt land, liksom i många andra länder, skulle kunna medge ett företag att tillfälligtvis förvärva sina egna aktier i samband med generationsskiften.

Motion 2285

Motionären hänvisar till den av honom väckta motionen 2283, vari han tar upp olika förslag för att underlätta generationsskiften. Bl. a. framhålls att möjligheten av konvertering av ett slags aktier till ett annat slags aktier bör uppmärksammas. Vidare anförs att låneförbudsreglerna bör ändras.

Utredningsarbete

Den ovannämnda utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation föreslår i sitt betänkande i syfte att underlägga generationsskiften att möjlighet skall öppnas för ett företag att inom vissa ramar lösa in företagets aktier.

Utredningen konstaterar att i flera länder får aktiebolag generellt eller för bestämda ändamål förvärva sina egna aktier. En långtgående rätt att lösa in egna aktier finns inom den amerikanske bolagsrätten och i Storbritannien. I andra länder som Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland och Nederländerna är aktiebolagslagstiftningen något restriktivare och förvärv medges endast under specificerade förutsättningar.

Utredningen anför vidare att möjligheter till förvärv av egna aktier erbjuder ett intressant uppslag när det gäller att finna lösningar för att underlätta utlösen av medarvingar m. fl. vid generationsskiften. De skäl som ligger till grund för det principiella förbudet för aktiebolag att förvärva egna aktier är enligt utredningen av sådan tyngd att avsteg endast bör medges om det finns särskilda skäl. Sådana har ansetts föreligga i de i 7 kap. 1 § andra stycket uppräknade undantagsbestämmelserna. Utredningens översikt av utländsk lagstiftning har, anser utredningen, visat att flera länder, vilkas rättssystem bygger på i huvudsak samma grunder som det svenska, som ett undantagsfall från förbudet godtar företagsförvärv av egna aktier i syfte att underlätta ägarstrukturella förändringar i familjeföretag. Utredningen vill med hänvisning härtill göra gällande att också i Sverige sådana särskilda skäl bör anses föreligga vid generationsskiften att detta skulle försvara en utvidgning av undantagsbestämmelserna. Utredningen förordar därför att en ytterligare undantagsbestämmelse införs i aktiebolagslagen med huvudsakligt innehåll att aktiebolag i anslutning till ett generationsskifte får förvärva egen aktie.

Borgenärernas intressen tillgodoses genom att rätten att förvärva egna aktier begränsas till företagets fria kapital. Sådana medel kan bolagsstämman nämligen ändå i princip fritt förfoga över utan att borgenärerna kan resa invändningar häremot. Deras rätt påverkas därför inte om dessa medel används till aktieförvärv. En ytterligare möjlighet att skydda borgenärerna anser utredningen vara att införa en supplementärregel av innebörd att förvärvsrätten begränsas till en viss del av aktiekapitalet. Inlösenvärdet av aktierna bör inte få tillåtas avvika från vad som kan beräknas med tillämpning av god redovisningssed. Intyg om aktievärdet, utfärdat av

revisor, bör företas. Beträffande den tid under vilken ett företag bör få inneha egna aktier föreslås motsvarande regler gälla som för de undantagsfall som redan i dag medges.

Särskild bolagsform för mindre företag

Motionsmotivering

Till stöd för yrkandet i motion 2808 anförs i huvudmotionen 2805 att det i en liberal ekonomi är av värde att ha flera olika slags företagsformer existerande sida vid sida. För att man skall kunna anpassa lagar och bestämmelser till mindre och medelstora företag krävs enligt motionärernas mening en särskild bolagsform.

Frågans tidigare behandling

Som inledningsvis redovisats lade 1974 års bolagskommitté fram ett förslag år 1978 till lagstiftning om en särskild bolagsform för mindre företag, s. k. andelsbolag. Lagförslaget anslöt sig nära till ABL. En skillnad var emellertid att andelarna i ett andelsbolag inte skulle kunna överlåtas lika fritt som aktier. Vidare föreslogs ett starkare minoritetsskydd än i aktiebolag. Kommittén föreslog också att andelskapitalet i ett andelsbolag skulle vara lägst 20 000 kr. Samtidigt föreslogs att ABL skulle ändras så att den undre gränsen för aktiekapitalet höjdes från 50 000 kr. till 125 000 kr. Betänkandet remissbehandlades, varvid betydande invändningar framfördes mot förslaget. Med anledning av remisskritiken beslöt den dåvarande regeringen att inte lägga fram något förslag på grundval av betänkandet. I stället skulle frågan om särskilda och enklare regler för de mindre företagen övervägas ytterligare inom justitiedepartementet. Det arbete som därefter bedrevs i departementet gav vid handen att ABL:s regler i allt väsentligt passar även för mindre företag men att det fanns anledning att ändra ABL i två avseenden. Den ena gällde en ökning av möjligheterna att begränsa aktiers fria överlåtbarhet i syfte att delägarkretsen bättre skulle kunna kontrolleras och det andra en ökning av minoritetsskyddet. I proposition 1979/80:143 (se ovan s. 2) framlades förslag till en ökning av minoritetsskyddet i aktiebolag med få aktieägare. Något förslag om begränsning av aktiers överlåtbarhet innehöll däremot inte propositionen. Med hänsyn till den kritik som lagrådet riktat mot ett i lagrådsremissen upptaget förslag om förköpsklausuler avstod nämligen departementschefen från att lägga fram något förslag på denna punkt, samtidigt som han konstaterade att det fanns anledning att återkomma till frågan senare.

Proposition 143 behandlades av riksdagen vid 1980/81 års riksmöte. Både i samband med propositionen och senare under riksmötet 1980/81 behandlade utskottet motioner, vari framfördes önskemål om en särskild företagsform för mindre företag och motioner om höjning av minimigränsen för aktiekapi-

talet (LU 1980/81:4 och 28). På hemställan av utskottet avslög riksdagen motionerna. Utskottet framhöll att det på grund av flera omständigheter kunde vara lämpligt att ytterligare överväganden kommer till stånd när det gäller frågan om en skillnad mellan de regler som skall gälla för de största aktiebolagen och de som skall reglera de något mindre företagens verksamhet. En sådan omständighet var önskemålet att underlätta nyetablering och stödja de mindre företagen. En annan var behovet av regler som gör det möjligt för delägarna i ett mindre aktiebolag att kunna kontrollera delägarkretsen. Utskottet pekade vidare på att särskilda problem kan uppstå när en eller flera delägare i ett företag med ett begränsat antal aktieägare önskar avsluta sitt engagemang i företaget och att bestämmelser om t. ex. rätt för sådan aktieägare att härvid begära inlösen av aktierna kan bli erforderliga. Även när det gäller de största aktiebolagen kunde det uppstå behov av särbestämmelser, som inte rimligen bör gälla alla aktiebolag. Nära anknytning till frågan om olika regler för större och mindre aktiebolag hade spörsmålet om en höjning av gränsen för aktiekapitalet. Enligt utskottet kunde det vara motiverat att man vid en anpassning av ABL:s regler till verksamheten i de största aktiebolagen och införande av särskilda regler för mindre företag höjde den undre gränsen för aktiekapitalet relativt kraftigt. Utskottet framhöll vidare att europeiska harmoniseringssträvanden på aktiebolagsrättens område kunde motivera en förnyad översyn. Av betydelse kunde vidare bli ett framtida ställningstagande till frågan om en begränsning av möjligheterna att driva större företag i handelsbolagsform. Även andra faktorer kunde göra det lämpligt att aktiebolagslagen sågs över.

Enligt utskottets mening var det emellertid inte meningsfullt att då begära en förnyad översyn av frågan om särskilda bolagsregler för mindre företag. Som konstaterats vid de ingående överväganden av spörsmålet som föregått proposition 143 passar aktiebolagslagens regler i allt väsentligt även de mindre företagen. Utskottet pekade i sammanhanget också på att utvecklingen under senare tid inte gav stöd för antagande att nuvarande regler i någon mer betydande utsträckning lade hinder i vägen för nyetableringar.

Frågan återkom motionsvägen vid *1982/83 års riksmöte*. I sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1982/83:36 framhöll utskottet att tiden fortfarande inte var mogen för en översyn av spörsmålet och avstyrkte bifall till motionen.

Vid *1983/84 års riksmöte* väcktes ånyo motioner om en särskild bolagsform. Lagutskottet framhöll (LU 1983/84:29) att vad som tidigare anförts i saken enligt utskottets mening allttjämt ägde giltighet. Tiden var således fortfarande inte mogen för en förnyad översyn av spörsmålet. Utskottet pekade också på att regeringen enligt vad som redovisas i proposition 1983/84:135 om industriell tillväxt och förnyelse tagit initiativ till olika åtgärder i syfte att mildra effekterna på företagen av statliga och kommunala regleringar och därmed att underlätta nyföretagandet. Riksdagen biföll utskottets hemställan om avslag på motionerna.

Utskottet

Utskottet behandlar i betänkandet tre motioner vari tas upp frågor om låneförbudet i aktiebolagslagen, om förbudet för bolag att förvärva egna aktier samt om en särskild bolagsform för mindre företag.

I 12 kap. 7 § aktiebolagslagen (ABL) finns bestämmelser om att ett aktiebolag inte får låna ut pengar till vissa personer med nära anknytning till bolaget. Reglerna om *låneförbudet* syftar främst till att motverka att ett aktiebolags bundna kapital urholkas och till att förhindra skatteflyktsåtgärder. Enligt 12 kap. 8 § ABL kan länsstyrelsen på ansökan medge undantag från låneförbudsbestämmelserna, om det vid förvärv av aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern är påkallat av särskilda omständigheter eller om det i annat fall föreligger synnerliga skäl. Dispensreglerna fick sin nuvarande utformning år 1977 (prop. 1977/78:41, LU 1977/78:8).

Av en år 1982 av dåvarande handelsdepartementet utgiven sammanställning av regeringsärenden om dispens från låneförbudet (Ds H 1982:3) framgår att dispens regelmässigt synes ha getts då sakliga skäl talar för att lån bör tillåtas, t. ex. för att underlätta generationsskiften.

I motion 563 (m) yrkas, såvitt nu är i fråga, att dispensreglerna ändras så att vid generationsskiften utlösen av medarvingar underlättas. Motionärerna hänvisar till att utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation (den s. k. Nordenfalkska utredningen) år 1983 föreslog en uppmjukning av dispensreglerna. Utredningens förslag innebär att lån för förvärv av det egna bolagets aktier skall medges, om lånet är avsett för utlösen av meddelägare i företaget och under förutsättning att särskilda skäl inte talar emot dispens. Enligt motionärerna skulle en sådan ändring av bestämmelserna leda till att det fria kapitalet i företaget skulle kunna nyttjas för att underlätta generationsväxlingen.

Frågan om omfattningen av låneförbudsreglerna och problemen med generationsväxlingar i familjebolag har utskottet haft att ta ställning till vid flera tillfällen med anledning av motionsyrkanden senast våren 1984. Utskottet erinrade då i sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1983/84:29) om bl. a. den praxis som kommit att tillämpas i dispensärendena och hänvisade till att de förslag som utredningen om de små och medelstora företagens finansiella situation framlagt övervägdes inom finansdepartementet. Utskottet avstyrkte därför bifall till motionen.

Enligt vad utskottet inhämtat är de förslag som framlagts av utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation alltjämt föremål för överväganden inom finansdepartementet. Med hänsyn härtill och då dispensgivningen synes ha varit sådan att de problem som uppkommer vid generationsskiften i regel kunnat lösas, avstyrker utskottet bifall till motion 563 i denna del.

Sedan länge har i aktiebolagslagstiftningen funnits ett principiellt *förbud för aktiebolag att förvärva egna aktier*. I nu gällande aktiebolagslag har

förbudet utsträckts till att också gälla förvärv utan vederlag, dvs. förvärv genom gåva (7 kap. 1 § ABL). Från förvärvsförbudet medger ABL undantag i två fall. Aktier som förvärvats med stöd av dessa undantagsbestämmelser skall emellertid avyttras så snart det kan ske utan förlust.

I motionerna 563 i denna del och 2285 (m) yrkas att aktiebolag skall få möjlighet att i större utsträckning förvärva egna aktier. Motionärerna hänvisar till att det i andra länders rättssystem inte är ovanligt att sådan förvärvsmöjlighet ges bolag för vissa speciella fall, bl. a. för att underlätta ägarförändringar i familjeföretag. Enligt motionärernas mening bör närmare utredas om man inte också i Sverige skulle kunna medge ett företag att tillfälligtvis förvärva sina egna aktier i samband med generationsskiften.

Utredningen angående de små och medelstora företagens finansiella situation har i sitt betänkande även behandlat förbudet mot förvärv av egna aktier. Som framgår av redovisningen ovan (s. 6) av utredningens betänkande föreslår utredningen att en ytterligare undantagsbestämmelse förs in i ABL med huvudsakligt innehåll att aktiebolag i anslutning till ett generationsskifte får förvärva egen aktie. Förvärvsrätten föreslås dock begränsad till bolagets fria kapital. När det gäller den tid under vilken ett bolag skall få inneha egna aktier föreslås motsvarande regler gälla som för de redan befintliga undantagen.

Utskottet erinrar om att det principiella förbudet mot förvärv av egna aktier framför allt utgör ett skydd för bolagets borgenärer men även har betydelse för aktieägarna. De skäl som ligger till grund för förbudet har en sådan tyngd att avsteg bör medges endast om det finns särskilda skäl. Enligt utskottets mening bör det i första hand ankomma på regeringen att pröva om i enlighet med utredningens förslag ytterligare ett undantag från förbudet bör införas i ABL. Som utskottet anför i det föregående är utredningens förslag för närvarande föremål för regeringens prövning. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 563 också i denna del samt till motion 2285.

I motion 2808 (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till en *särskild bolagsform* för de mindre och medelstora företagen. Som framgår av redogörelsen ovan (s. 7-8) har frågan om en sådan särskild bolagsform ingående övervägts vid flera tillfällen under senare år, senast vid föregående riksmöte. Utskottet konstaterade då (LU 1983/84:29) att tiden fortfarande inte var mogen för en förnyad översyn av spörsmålet. Enligt utskottets mening har sedan riksdagen senast prövat frågan inte förekommit något som bör föranleda till ett ändrat ställningstagande. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motion 2808.

Utskottet hemställer

1. beträffande *låneförbudet i ABL*

att riksdagen avslår motion 1984/85:563 i denna del,

2. beträffande *förbudet för bolag att förvärva egna aktier*

att riksdagen avslår motion 1984/85:563 i denna del och motion 1984/85:2285,

3. beträffande *särskild bolagsform*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2808.

Stockholm den 12 mars 1985

På lagutskottets vägnar
LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Arne Andersson i Gamleby (s)*, Ingemar Konradsson (s), Allan Ekström (m)*, Marianne Karlsson (c), Stig Gustafsson (s), Per Israelsson (vpk), Inger Wickzén (m)*, Bengt Kindbom (c), Berit Löfstedt (s) och Sven Skoglund (m)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservationer

1. Låneförbudet i ABL (mom. 1)

Mona Saint Cyr, Allan Ekström, Inger Wickzén och Sven Skoglund (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Enligt vad" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det angeläget att ett aktiebolags intressenter skyddas mot att bolagets eget kapital äventyras genom penninglån till delägarna. Samtidigt är det emellertid betydelsefullt från samhällliga utgångspunkter att ett generationsskifte i familjeföretag kan ske utan att företagets fortbestånd äventyras. Starka skäl talar således för att ett bolag bör ges möjlighet att ge penninglån till en arvinge så att denne kan lösa ut sina medarvingar. Reglerna om dispens från låneförbudet har följaktligen stor betydelse.

Som utskottet framhöll redan vid föregående års behandling av frågan lade den s. k. Nordenfalkska utredningen år 1983 fram förslag till en uppmjukning av dispensreglerna. Enligt vad utskottet inhämtat är utredningens förslag allttjämt föremål för överväganden inom finansdepartementet. Trots att således mer än ett år förflutit sedan utredningen avgav sitt betänkande kan fortfarande något besked inte lämnas om när en proposition med anledning av utredningens förslag kommer att föreläggas riksdagen.

Enligt utskottets mening är med hänsyn till frågans vikt en sådan utdragen handläggning av ärendet inte godtagbar. Regeringen bör därför snarast lägga fram ett förslag till nya dispensregler grundat på utredningens förslag. Vad

utskottet sålunda anfört bör riksdagen med bifall till motion 563 i denna del ge regeringen till känna,

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *låneförbudet i ABL*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:563 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förslag till nya dispensregler.

2. Förbud för bolag att förvärva egna aktier (mom. 2)

Mona Saint Cyr, Allan Ekström, Inger Wickzén och Sven Skoglund (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "motion 2285" bort ha följande lydelse:

Utskottet erinrar om att det principiella förbudet mot förvärv av egna aktier framför allt utgör ett skydd för bolagets borgenärer men även har betydelse för aktieägarna. De skäl som ligger till grund för förbudet har en sådan tyngd att avsteg bör medges endast om det finns särskilda skäl. Sådana har ansetts föreligga i de i det föregående uppräknade undantagsbestämmelserna. Frågan är då om dessa undantagsregler kan utvidgas något.

Den Nordenfalkska utredningens översikt av utländsk lagstiftning har visat att flera länder, vilkas rättssystem bygger på i huvudsak samma grunder som det svenska, som undantagsfall från förbudet godtar företagsförvärv av egna aktier i syfte att underlätta ägarstrukturella förändringar i familjeföretag. Enligt utskottets mening bör också i Sverige sådana särskilda skäl anses föreligga vid generationsskiften att en utvidgning av undantagsbestämmelserna kan godtas.

Som utskottet anfört i det föregående avsnittet bör regeringen snarast förelägga riksdagen en proposition på grundval av den Nordenfalkska utredningens betänkande. Propositionen bör enligt utskottets mening innehålla också ett förslag till en ny undantagsbestämmelse från förbudet mot förvärv av egna aktier. Vad utskottet sålunda anfört bör med bifall till motion 563 i denna del och motion 2285 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *förbudet för bolag att förvärva egna aktier*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:563 i denna del och motion 1984/85:2285 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om undantag från förbudet.